

No. 3592 – 31.10.2019.

Сумњива анализа Министарства привреде о ефектима субвенција

Неодбрањиви дарови

Зашто економисти не верују да на сваки уложени евро буџетских субвенција инвеститорима држава кроз порезе и доприносе добија шест евра? Ако је то тачно, зашто Министарство привреде одбија да достави јавности анализу која ту тврдњу поткрепљује

На адресу Министарства привреде је прошле недеље стигло занимљиво писмо Мирослава Јовановића, професора Универзитета у Женеви, са молбом државном секретару Драгану Стевановићу. Наиме, Јовановић, пошто је, како пише, „са великом пажњом прочитао Танјугову вест“ у којој Стевановић наводи да се на сваки евро државних субвенција у буџет Србије врати шест, одлучио је да државног секретара замоли да и њега, али и најширу јавност обавести на основу „које и какве рачунице се дошло до таквих резултата и закључака који су више него охрабрујући и повољни за Србију и њене пореске обвезнике“. Јовановић додаје да га ова информација занима, јер жели да своје студенте, али и колеге широм света обавести о „великом успеху јавне политике субвенција у Србији, јер су такви успеси изузетно ретки у свету“. До уторка по подне ни он, ни НИН, који је, у међувремену, тражио од Министарства привреде увид у анализу која доказује ову тврдњу, нису добили никакав одговор.

Да ствар буде још сумњивија, најсвежија вест о вишеструком успеху политике субвенционисања и није сасвим нова. Исти државни секретар још летос је у једним дневним новинама објашњавао како се новац дат из буџета приватним инвеститорима враћа „барем петоструко“, а то показује анализа урађена на узорку од 39 предузећа које је држава частила са 130 милиона евра, а који ће, након пет година рада и остварења пуне запослености, у буџет наводно вратити 706 милиона евра, захваљујући уплаћеним порезима и доприносима.

Она у октобру звучи малчице другачије, осим ако у питању није новинарска грешка, па у изјави Танјугу Стевановић помиње исту анализу, рађену за предузећа којима су током 2016. и 2017. даване субвенције, али каже да је „укупна вредност пројеката била 130 милиона евра, а држава је кроз субвенције обезбедила 25 милиона евра“, па ће се након пуне запослености у буџет слити око 760 милиона евра.

Да је Министарство привреде желело да одговори на питања и професора Јовановића, и НИН-а, дилеме да ли се ради о субвенцијама од 130 милиона или 25 милиона и да ли ће се у буџет слити 706 или 760 милиона евра, могле су бити разрешене. Овако остају и даље само вишегодишња нагађања колики су ефекти државних субвенција привреди и имају ли она било какво упориште у економији или је реч о чистој политици сакупљања поена, баш као што је то

од давне 2006. радио и њихов идејни творац Млађан Динкић, трудећи се да инвестиције, богато дариване новцем грађана, пристигну баш тамо где његова политичка партија има упориште или он планира да то упориште направи.

Иако се из информација које су јавности пласиране летос и јесенас не може закључити колике је субвенције дала држава за анализирани пројекте, јер разлика између 25 и 130 милиона евра није мала, економисти са којима је НИИ разговарао листом тврде да шестоструко враћање новца у буџет ни приближно није реално, а тек је научна фантастика да се на датих 25 милиона евра у буџет врати више од 700, што је бар 30 пута већа сума.

„Нисам имао увид у анализу Министарства привреде, али ако се покаже да је државни секретар изнео научно утемељене резултате, спреман сам лично да покренем петицију да управо он буде српски кандидат за Нобелову награду за економију, имајући у виду не само његов висок ниво економског знања и образовања, већ првенствено допринос који би ово револуционарно откриће имало на економску науку и јавне политике већине земаља света“, каже за НИИ Стеван Рапаић из Међународног института за политику и привреду.

Наш саговорник, радећи докторску тезу Улога страних инвестиција у локалном економском развоју у Србији (2001-2013), наишао је на проблеме приликом сакупљања података о страним инвестицијама у општинама у Србији, јер ниједна државна институција нема прецизне и свеобухватне податке. „Када покушате доћи до података колико је поклоњено инвеститорима по основу субвенционисања новозапослених, наиђете на зид ћутања у државним органима. Нажалост, очекивано је да јавност никада није имала увид у то какве ефекте производи такво трошење новца пореских обвезника, јер ни сама држава то не жели да зна“, наводи Рапаић, поредећи такав однос државе са мушкарцем који вози скуп тркачки ауто како би привукао пажњу девојака. „Он тада не размишља много о потрошњи бензина, већ о броју привучених девојака. Тако и политичари не размишљају о томе колико је државног новца сагорела њихова машина за субвенционисање, већ колико је гласача привучено приликом пресецања свечаних врпци и сликања са лопатама у рукама“.

Јовановић пак каже за НИИ да је уверен да ако политичари и представници министарстава износе такве позитивне, односно изванредне податке, да то чине на основу озбиљних и стручних анализа, па је зато и затражио да види ову на коју се позвао Стевановић. „У супротном, били би неодговорни, неозбиљни и за сваку осуду. Нажалост, те анализе нису доступне јавности која плаћа и политичаре и субвенције“. Наш саговорник наводи да се од почетка рада у Уједињеним нацијама пре 30 година бавио темама страних улагања и зато му је било занимљиво да сазна како је то Србија успела да поврати новчане подстицаје инвеститорима у сразмери шест према један. „Тако велики успех мени је досад непознат. О њему би требало да сазна најшира стручна јавност и да на томе учи, али Министарство своју анализу не даје на увид, него се понаша по принципу `верујте нам на реч`, то онда изазива тамни облак сумње“.

И Милојко Арсић, професор београдског Економског факултета сумња у квалитет анализе Министарства привреде и каже да би, да је она тачна, економски резултат Србије био далеко бољи, односно утицај субвенција био би много видљивији. „Утемељена анализа подразумевала би да се прате ефекти истих или сличних предузећа, једног које прима субвенције и једног које послује без државних подстицаја. Разлика у пословању, односно у резултату могла би се тумачити као ефекат субвенционисања, јер поента мерења учинка је изоловати субвенције у односу на друге факторе који утичу на резултат неког предузећа. Дакле, реч је о прилично компликованој методологији за коју државна управа нема капацитет,

зато сумњам да се тако радило“, каже Арсић наводећи да се о ефектима повраћаја тог новца у државни буџет лицитирало и ранијих година, али увек без утемељеног доказа. „У питању је очигледно манипулација која има за циљ да оправда државну политику субвенционисања“.

Та политика, жестоко критикована док је актуелна власт била главни политички противник својих претходника, не само да је преживела претходних седам година, већ се из године у годину захуктавала. У Србију инострани инвеститор више и не долази без обећања о субвенцијама, без обзира на то у који сектор и у који део земље, пошто је првобитно оправдање такве државне политике било да се покрену неразвијени делови Србије.

Рапаићев докторат показао је на узорку од 17 анализираних локалних самоуправа да ефекат преливања односно позитиван утицај страних директних инвестиција на развој општине постоји само у Инђији, чиме је само још једном потврђена теза економиста да се земља не може развијати искључиво на страним инвестицијама, али и она да субвенције нису решење за повећање привредног раста. У Министарству привреде, додуше, кажу да дискриминације домаћих привредника приликом доделе субвенција нема, али износе и податак да је однос 70 према 30 у корист страних инвеститора.

„Субвенционисање привреде било домаће или стране само по себи није споран инструмент стимулисања развоја. Све земље света, а нарочито развијене, субвенционишу домаће произвођаче и штите стратешке секторе привреде, попут малих и средњих предузећа, пољопривреде или енергетике. Проблем настаје када се то спроводи нетранспарентно и дискреционо додељују субвенције без контроле или евалуације, а што је више од деценије случај са Србијом. Додатно, постоји проблем структуре тих инвестиција, јер се привлаче радно интензивна предузећа која добијају субвенције, а исплаћују минималну зараду. Зато и не може доћи до ефекта преливања на економију, јер оне добијају бесплатну радну снагу захваљујући субвенцијама, увозе сировину и полупроизводе без царина ако послују у слободним зонама, не плаћају порезе и доприносе и путем трансферних цена и без контроле државе стечени капитал враћају у земљу порекла. Довољно је погледати пример Фијата где се види да је годишњи профит неретко био мањи од субвенција које је ово предузеће добило од државе“, каже Рапаић.

Баш због овог примера, Мирослав Јовановић, аутор писма државном секретару Стевановићу, каже да је највећи проблем што сиромашни порески обвезници Србије финансирају богате власнике капитала. „Ово није идеолошко, већ и комерцијално питање. Ето, Фијат би био губиташ у Србији да није субвенција. Зашто се онда финансира уместо да се тај новац искористи за изградњу насипа, за противградну заштиту или за образовање? Све угледне стручне анализе предлажу одавно да се избегавају субвенције инвеститорима, а улаже у образовање кадрова. Образована и продуктивна радна снага је најбољи вид привлачења инвеститора. Уместо улагања у плетиле чарапа или каблова за аутоиндустрију, потребно је улагати у образовање оних који могу да производе батерије или вештачку интелигенцију, јер тако се Србија може приближити том резултату шест евра за један“, каже Јовановић.

И Рапаић упозорава да је крајње време да се политика субвенционисања преиспита, односно да се стимулише долазак гринфилд инвестиција „искључиво у производњу технолошки високо интензивних производа“, истовремено наглашавајући да је за развој једне земље неопходно подстицање домаћих инвестиција, јер како каже, Немачка се није развила захваљујући страним компанијама, него малим и средњим породичним предузећима, која и данас запошљавају више од 63 одсто тамошње радне снаге.

Али, како рече Јовановић, „схватају ли политичари шта им економска струка предлаже“.

Петрица Ђаковић